HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ויש אומרים אף רידייא ובעו רבנן רחמי אנשמה בשעה שיוצאה מן הגוף ובטלוה תניא כוותיה דר' שילא היוצא לדרך קודם קריאת הגבר דמו בראשו רבי יאשיה אומר עד שישנה ויש אומרים עד שישלש ובאיזה תרנגול אמרו בתרנגול בינוני אמר רב יהודה אמר רב בשעה שישראל עולין לרגל עומדין צפופין ומשתחוים רווחים ונמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת מאי קאמר הכי קאמר אף על פי שנמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין כשהן משתחוין משתחוין רווחים וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש דתנן[א] עשרה נסים נעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא [ב]הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים פתח במקדש וסיים בירושלים איכא תרתי אחרנייתא במקדש דתניא מעולם לא כבו גשמים אש של עצי המערכה ועשן המערכה אפי' כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו ותו ליכא והתניא [ג]רב שמעיה [ד]בקלנבו שברי כלי חרס נבלעין במקומן ואמר אביי מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד אפיק תרי ועייל תרי אי הכי בלועין נמי תרי הוו חשבינהו בחד חסרו להו איכא נמי אחריתי [ה]דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול היה נעשה בלחם הפנים סלוקו כסדורו שנאמר [1]לשום לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [ו]והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס היו עומדין ניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קא חשיב אי הכי לחם הפנים נמי ניסי דגואי הוא לחם הפנים ניסי דבראי הוא דאמר [ז]ריש לקיש מאי דכתיב [2]על השלחן הטהור טהור מכלל שהוא טמא כלי

וי"א אף רידייא. מלאך הממונה על השקות הארץ ממטר השמים ממעל ומן התהום מתחת וקורא להן שנאמר תהום אל תהום קורא כדאמרי' במס' [תענית דף כד. ודף כה:] ואמרינן התם דדמי לעגלא ולכך נקרא רידייא לשון שור החורש מתרגמינן לא תחרוש לא תירדי (דברים כב): **כוותיה דר' שילא.** דאמר קרות הגבר קרא תרנגולא: **היוצא** [ח] **יחידי לדרך דמו בראשו.** מפני המזיקין: **דמו בראשו.** עון מותו על ראשו מוטל שהוא המית עצמו: **בתרנגול בינוני.** שאינו ממהר קריאתו ולא מאחר: **צפופים.** לשון צף. מרוב העם היו נדחקים איש באחיו ואין לו מקום לנטות על צדו לכאן ולכאן וזקוף כקורה אף רגליו ניטלים מעל הארץ: **משתחוים רווחים.** וכשמשתחוים ונופלים נעשה להם נס והמקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא ישמע איש וידוי של חבירו שלא יכלם: **נמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת.** נמשכין מתוך דוחקן ומתפזרין על פני אורך כל י"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל לצפון ולדרום ויוצאין ממקום דריסת רגליהם ונכנסין דרך בית החליפות בין צידי ההיכל לכותלי העזרה לצפון ולדרום ומשם נכנסין למערב באחת עשרה אמה שיש אויר אחורי בית הכפורת עד כותל מערבי של עזרה כדתנן במסכת מדות (פ"ה משנה א) ואמרינן לה לעיל בפרקין (דף טז:): **מאי קאמר.** מאחר שמשתחוים רווחים ונתרווח המקום על ידי הנס אתה מזקיקו לימשך ולהתפשט אחורי בית הכפורת: **הכי קאמר כו'.** האי ונמשכים אחורי כו' ארישא קאי קודם השתחואה והכי קאמר אע"פ שנמשכין אחורי הכפורת והיו צריכין לעמוד צפופים מרוב דוחקן אפילו הכי כשהיו כולם משתחוים באים למזרח המזבח בתוך העזרה ומשתחוים לפני ההיכל וברווח: **לא הפילה אשה.** עוברה שנתאותה לאכול מבשר הללו כשמעלה ריח: **בבית המטבחים.** של עזרה: **ולא נמצא פסול בעומר.** שאם יארע בו פסול אין אחר להביא תחתיו שהוא נקצר בליל מוצאי י"ט ואין מרבין לקצור אלא כפי השיעור של עשרון מנופה בי"ג נפה וכן שתי הלחם נאפין מערב י"ט ואין אפייתן דוחה יום טוב ואם יפסל לא יאפו אחרת בי"ט וכן לחם הפנים שנאפה מע"ש ואם יפסל אין חילוף והשלחן עומד ריקם עד שבת הבאה: **צר לי המקום.** מזונותי דחוקים דירתי דחוקה: **בקלנבו.** שם מקום: **שברי כלי חרס.** שמבשלים בהן קדשי קדשים ובליעתן נאסרת משום נותר וטעונין שבירה כדכתיב (ויקרא ו) וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר ושבירתו במקום קדוש כדאמרי' התם בזבחים בפרק דם חטאת (דף צג:) ואם אין נבלעין נמצאו אשפתות של שברים בעזרה: **מוראה ונוצה.** של עולת העוף: **ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה.** בכל בקר נותן עם תרומת הדשן במזרח של כבש כדתנן גבי תרומת הדשן (תמיד פ"א משנה ד) הגיע לרצפה הפך פניו לצפון והולך במזרחו של כבש כעשר אמות מקום שנותנין שם מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי והמנורה וקרא נמי דמוראה ונוצה הכי כתיב והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן (ויקרא א): **פסולי תלתא הוו.** פסול עומר ושתי הלחם ולחם הפנים תלת ניסי חשבתינהו: **בלועין תרי הוו.** דשברי כלי חרס הוה חד ומוראה ונוצה וכל הניתנים שם חד הוה: **סילוקו כסידורו.** כשמסלקין אותו עדיין הוא חם: **חום ביום הלקחו.** שהוא חם ביום שנלקח משם והאי קרא בלחם הפנים כתיב בספר שמואל: **מקום ארון אינו מן המדה.** אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום דתניא [ט] ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח כשניתן באמצע בית הכפורת והרי כל החלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר (מלכים א ו) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום: **כרובין בנס היו עומדין.** גופי הכרובים שעשה שלמה עומדין בארץ אצל ארון אחד בצפון ואחד בדרום (שם) ובכנפיהם עשרים אמה פרושות מקיר אל קיר כדכתיב כנף הכרוב חמש אמות נמצאו הכנפים מחזיקים את כל החלל נמצא עובי הגוף אינו מן המדה: **דבראי.** מבחוץ בעזרה נסים הידועים לכל: **מכלל שהוא טמא.** שמקבל טומאה: עשוי

התורם יהא חלש דאי כ"ג תורם א"כ ליחשביה להא טבילה דטביל בהדי חמש טבילות ועשרה קידושין שכ"ג טובל בו ביום וכן עשה הפייס הוקמו מחלות דשן לנערה כפיים דשן הבערה אלמא שהיו מפייסין ביוה"כ מי תורם ור"י אומר דשפיר גרס כ"ג דלהכי מקדמי לתרום ולסדר מערכה ולסלק האברים שלא נתעכלו כדי שימצא כהן גדול מזומן כל מה שצריך מיד כשיעלה עמוד השחר קודם שיהיה רעב וחלש[י]:

[י]**והיה קולו נשמע בשלש פרסאות.** תימה דבפרק שלישי דתמיד (דף ל:) תנן מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז דהיינו עשר פרסאות וי"ל דבי' פרסאות לא היו מבינין אלא קול הברה בעלמא וכן יש לפרש ההא דאמרי' ריש פרק טרף בקלפי (לקמן לט:) דצירי דלתות היכל נשמעין בשמונה תחומי שבת והתם תנן מיריחו: **נבלעין במקומן.** פירש הרב פורת דהוא הדין דישון מזבח החיצון ואין נראה לרבינו תם דמנא ליה האי סברא כיון דלא חשיב ליה בהדי הנך ועוד הא אמרי' בפרק כל שעה (פסחים דף כו.) ובשילהי תמורה (דף לד.) ואפר הקדש לעולם אסור באותן שטעונין גניזה כדתניא ושמו בנחת ושמו שלא יפזר אלמא דלא הוי נבלע במקומן מדטעון גניזה מיהו יש לומר קרא לאו אניסא סמך וה"ק אי לאו הוה ניסא שיהא נבלע במקומן טעון גניזה אי נמי נראה לי אם חפר שם והוציא אותו קאמר דאפר הקדש לעולם אסור וכן פירש רש"י בסוף תמורה[ט]: כלי

מסורת הש"ס

א) אבות פ"ה מ"ה, **ב)** נ"א התליע, **ג)** [זבחים לו.], **ד)** גירסת ע"י מקלנבו, **ה)** חגיגה דף כו: [מנחו' כט. לו:], **ו)** ב"ב דף לט. מגילה דף י:, **ז)** חגיגה דף כו: מנחות דף לו:, **ח)** מס' ד"א פי"א, **ט)** [מגילה י:, **י)** [וע"ע תוס' זבחים דף פו: ד"ה משום], **כ)** שייך לעמוד הקודם, **ל)** [וע"ע תוס' זבחים דף סד. ד"ה דישון],

תורה אור השלם

1. וַיִּתֶּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְיָ לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ:
שמואל א כא ז

2. וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרָכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא כד ו

מוסף רש"י

ונמשכין אחת עשרה אמה. י"א אמה היו נותרים בעזרה אחורי חומת בית הכפורת (תמורה ל:). **לא הפילה אשה מריח בשר הקדש.** מתאות בשר הקדש, אי נמי מריח איברים של המערכה, שאלו הריחה בהן ובאת לטעום מהן אין שומעין לה להאכילה בשר קודש (רש"י אבות פ"ה מ"ה). **ולא הסריח בשר הקדש מעולם.** כשלא היה לו פנאי להקטיר בלילה כל האיברים שנתעכבו מבערב מעלין אותן בראשו של מזבח ועומדין שם ב' ימים או שלשה עד שיהיו פנויין להקטירן, שאין לינה מועלת בראשו של מזבח, ונעשה בהן נס ולא היו מסריחין כל זמן עכבתם (שם). **ולא נראה זבוב בבית המטבחים.** שבעזרה במקום שהיו שם השלחנות של שיש שמדיחין עליהן את האימורין, ולא היה יורד שם זבוב משום מיאוס, ללמדך ששכינה שורה בהם (שם). **ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים.** דטומאה זו הואיל ויוצאה מגופו, דבר מגונה ומכוער משאר טומאות. ומה שהיו מתקינין לו כהן אחר תחתיו, מחמת פיסול אחר היו עושין ואותו פיסול שאירע בו ביוסף בן אלם (לעיל יב:) פיסול אחר היה, כגון מחמת שרץ, או נגיעה של עם הארץ נתזה על בגדו, ולא קרי היה (אבות שם). **ולא נמצא פסול בעומר.** ליגע בו שרץ במנחת העומר או בקומצה שלא נתן בה לבונתה, ונס גדול היה, שאילו נמצא בו שום פיסול ידחה לגמרי ואין לו תשלומין, שהרי אי אפשר לקצירתו ולקיטתו אלא בליל ט"ז כדמפרש במנחות, ובשתי הלחם. דעצרת נמי לא אירע פיסול, דשוב לא יהא תשלומין בדבר, מאחר שעבר עליהן יו"ט, שהרי צריך לאפותם מבעוד יום, שאין אפייתם דוחה שבת ולא יו"ט, כדאמרינן בפסחים, נמצא נדחים לגמרי אם נמצא בהם פיסול, **ולחם הפנים.** נמי אם ימצא בהם פיסול בשבת, נדחים הם עד שבת הבאה, דאי אפשר לסדרן אלא בשבת, דכתיב ביום השבת יערכנו, ולפי שאין לדברים האלה תשלומין היו מזקקין לשמירתן יותר משאר קרבנות (שם). **עומדים צפופים ומשתחוים רווחים.** כשהיו מתכנסין בעזרה ברגלים או בשאר ימות השנה, עומדין צפופין, דחוקין בעמידתן, וכשהיו משתחוים כלפי השכינה לבקש ולשאול כל אחד כפי צרכיו היה ריוח כל כך שהיה בין אחד לאחד ד' אמות, כדי שלא ישמע אחד תפלת חבירו, כך מצאתי באגדה. נ"א צפופים דחוקים היו עד שהיו נמשכין י"א אמה אחורי הכפורת (שם). **ולא הזיק נחש.** לא נשך אדם ומת (שם). **צר לי המקום.** כלומר דחוקה לי שעתי בכאן ואיני יכול להתפרנס, שכל הדרים בתוכה היה הקב"ה מפרנסם עד שלא נצרך אחד מהם לחבירו ולצאת משם להיות מטולטל. כך מצאתי באגדה ולא יותר (שם). **בקלנבו.** שם מקום שנקרא על שם עבודת כוכבים כדכתיב (ישעיה מו) קרס נבו (זבחים צו.). **סילוקו כסידורו.** שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו (חגיגה כו:). **חום ביום הלקחו.** משמע כשמסלקים היה חום (מנחות כט.) שיהא חם ביום הלקחו מעל השלחן (חגיגה שם). **מקום ארון אינו מן המדה.** אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צד וכל רוח, באמצע בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריוח בינו לבין הכתלים עשר אמות לכל צד וכל הבית אינו אלא כ' על כ', נמצא שאינו ממעט כלום (מגילה י:). **השלחן הטהור.** שאמרתי שיהא טהור, מכלל שהוא ראוי לטומאה, והא כלי עץ העשוי לנחת הוא (חגיגה כו:).

רבינו חננאל

וי"א קול רידיא. פי' רידיא הא דגרסי' באחרית פרק סדר תעניות האלו האחרון, אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא רידיא ודמי לעיגלא תילתא, ופריקה שפותיה וקאי בין תהומא עילאה לתתאה. לתהומא תתאה אמר [א]בע מימך ולעילאה אמר חשור מימך, שנאמר הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצינו, פי' התור, עגל שהוא שור. **היוצא קודם קרות הגבר דמו בראשו.** אמר רב כשהיו ישראל עולים לרגל היו עומדין צפופין ומשתחוים רווחין. ואע"פ שנמשכין י"א אמה אחורי בית הכפרת. וזה אחד מן עשרה נסים שבמקדש, דתנן במס' אבות פרק אחרון עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח וכו'. ואקשינן פתח ואמר עשרה נסים שבמקדש ואומר בכללן שנים בירושלים הזיק נחש ועקרב וצר לי מקום. ושני איכא תרתי אחרינייתא במקדש והן, שלא כיבו גשמים אש המערכה ולא הזיזה הרוח עשן המערכה. **ותו ליכא והא תני רב שמע בקל.** פי' כך שמו ומפורשים בזבחים פרק דם חטאת שניתז, וכי עושין אשפתות בעזרה, אשמיטתיה הא רב שמע בקל, שברי כלי חרס נבלעין במקומן. וכן אמר אביי מוראה ונוצה כו'. **ודחינן** פסולי תלתא הוו והם עומר ושתי הלחם ולחם הפנים חשבינהו בחד. וכן הבלועין נמי תרתי חשבינהו כחד, חסר חד, עייל נס דלחם הפנים שהיה נשאר בחמותו ח' ימים שנאמר לשום לחם חום ביום הלקחו, פי' לחם חום היה מסתלק כיום סדורו. ואסיק דלחם הפנים היה מיטלטל עם השלחן, מדקתני על השלחן הטהור מכלל שמטמא והא קיימא [לן] דטומאת הכלים מן השק ילפינן דכתיב או בגד או עור או שק, ואמרינן מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל כלי המיטלטל מלא וריקן הוא שמקבל טומאה,

תום' ישנים

לא נמצא פסול בעומר. לפי שלא היו יכולין להביא אחר כדפי' בקונטרס. ואע"ג דאמרינן לעיל [ז, א] גבי עומר אומר ומביא אחרת תחתיה, מ"מ לא שכיח למצוא אחרת. **ולא אירע קרי לכהן גדול.** אבל מיהא [שאר פסולין] אירעו, כדאשכחן לקמן [מז, א] ובכמה דוכתי ונתזה צינורא כו', אבל פסול קרי דגנאי הוא לא אירע. ובירושלמי [פ"א ה"א] גרס מעשה ואירע קרי לכהן גדול ונכנס יוסף בן אילם כו'. וי"ל כדפירש בירושלמי [שם ה"ד] דבמקדש ראשון דווקא קאמר. **דתניא מעולם לא כיבו גשמים אש כו'.** מוכח הכא דלא תנן להו במשנה דאבות. **שברי כלי חרס וכו'.** פרק דם חטאת [זבחים לד, ב] (מוכח) [מוכיח] ששבירתן במקום קודש, אבל לא ידעינן מקרא מנלן שלאחר שבירתן אינו יכול להוציאן משם. **מוראה ונוצה.** פי' ה"ר יוסף דהוא הדין תרומת הדשן. וקשה אמאי לא חשיב לה. ור"ת אומר דודאי לא היתה נבלעת, ולהכי דרשי [פסחים כו, ב] ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר לאפוקי איסור הנאה, ואי נבלעת למה טעונה גניזה. ושמא אם לא אירע הנס קאמר, דהכי נמי מסיק במעילה פרק ולד חטאת [יב, א] איסור הנאה דדישון מזבח הפנימי והמנורה. מיהו לקמן בפ' הוציאו לו [נט, ב ד"ה והרי] פירשתי דהיינו קודם דישון, ומ"מ אחר דישון קתני לא נהנין ולא מועלין. **מקום ארון כו'.** תימה כיון דפריך דהשתא מנסים שהיו בבית ראשון כגון ארון ומגדים דשלמה, א"כ ניחשוב נמי ניסי דלקמן [לט, א] דתנן מ' שנה ששימש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין כו' וכל שכן בבית ראשון (שנהגו) [שכהנים] אז חשובים יותר. וי"ל כי גם במקדש ראשון פעמים שלא היה עולה. (וה"ה) [וה"ר אלחנן] תירץ דודאי בארון ומגדים שייך להקשות יותר לפי שכל שעה שהיה בבית המקדש נתקיים נס שלהם, אבל הני דלקמן פרק טרף בקלפי פסקו בזמן ש[אין] ראויין להיות. ומהאי טעמא נמי ניחא טפי הא דקשיא לי אמאי לא חשיב נמי הא דאמרינן בתמיד נשחט [פסחים סד, ב] גבי שלש כתות דאיכא למ"ד עזרה ננעלת מאליה תנן על ידי נס, דהא [נ]מי (ניחא) [ניסא] דלא קביע שהיה פוסק.